

УДК 338.3

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА РАХУНОК КОШТІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

М.В. Ливдар,

Львівський державний інститут новітніх технологій та управління ім. В.Чорновола

Постановка проблеми. В умовах стрімкого погіршення фінансових результатів господарювання відбулося зниження інвестиційно-інноваційної активності. Якщо у 2009 р. реальний обсяг валового внутрішнього продукту впав порівняно з попереднім роком на 15%, то реальний обсяг валових інвестицій – майже наполовину. Інвестиційні та інноваційні ресурси підприємств виснажені і не можуть забезпечити необхідних позитивних модернізаційних трансформацій.

Зниження інвестиційно-інноваційної активності гальмує відновлення економічного зростання у майбутньому, а також консервує проблему структурно-технологічного відставання.

За таких умов перед органами державної влади та управління постає проблема пошуку доступних інструментів активізації інвестиційно-інноваційної діяльності, у тому числі підтримка фінансування пріоритетних інноваційних проектів, які мають важливе суспільне значення.

З погляду науковців такими інструментами з фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності можуть слугувати різного рівня бюджети. На думку автора, в перспективі суттєвим джерелом фінансування мають стати кошти місцевих бюджетів у регіонах.

Отже, проблема формування та виконання місцевих бюджетів з урахуванням необхідності збільшення їх значення як джерела фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності на відповідних територіях є актуальною і практично значущою.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. З питань удосконалення процедур планування та виконання місцевих бюджетів, збільшення ролі останніх у підтримці тенденцій розвитку територіальних економічних систем видається чимало наукових праць [1–6]. Вченими було проведено ретельний аналіз ролі місцевих бюджетів у формуванні показників економічного розвитку регіону, конкретизовано планування місцевих бюджетів, обґрунтовано шляхи підвищення економічної зацікавленості місцевих еліт у ефективному використанні публічних фінансів місцевого рівня для вирішення актуальних проблем регіональних економік [2], досліджено інституційні умови формування фінансових ресурсів бюджетів різних рівнів та перспективи розширення самостійності учасників бюджетного процесу [4], перспективні напрями реформи управління бюджетними коштами на місцевому рівні, внесено пропозиції щодо подальшого розвитку технологій управління місцевими бюджетами [6], показано динаміку використання

Проаналізовано тенденції фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності за рахунок коштів місцевого бюджету. Визначено основні особливості використання коштів місцевого бюджету для підтримки інвестиційно-інноваційного процесу на регіональному рівні. Внесено пропозиції з удосконалення використання місцевого бюджету як джерела фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності.

Ключові слова: кошти місцевого бюджету, фінансування інвестицій, фінансування інновацій, місцеві фінанси.

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

коштів місцевих бюджетів як джерела фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності, а також тенденції і закономірності фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні за рахунок коштів місцевих бюджетів. Крім того, запропоновано запровадити середньострокове програмно-цільове планування видатків місцевих бюджетів на реалізацію інноваційно-технологічних проектів [5].

Мета статті – викласти результати прове-

дених автором досліджень з питань удосконалення використання коштів місцевих бюджетів як джерела фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності.

Бюджетні ресурси є важливим зовнішнім джерелом фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності промислових підприємств.

Фактичні та аналітичні дані про стан фінансування інвестицій за рахунок місцевих бюджетів у 2004 – 2009 рр. наведено у табл. 1.

Таблиця 1. Місцевий бюджет як джерело фінансування інвестицій в основний капітал, за роками

Джерело інвестицій	2004	2006	2007	2008	2009
Інвестиції в основний капітал (у фактичних цінах) – усього, млрд. грн.	75,7	125,3	188,5	233,1	151,8
Інвестиції в основний капітал за рахунок коштів місцевих бюджетів, млрд. грн.	3,54	5,45	7,32	9,92	4,16
Інвестиції в основний капітал за рахунок коштів місцевих бюджетів, % від загального обсягу інвестицій	4,7	4,3	3,9	4,2	2,7
Інвестиції в основний капітал за рахунок коштів місцевих бюджетів, % від обсягу ВВП	1,0	1,0	1,03	1,04	0,3

Складено автором за даними Держкомстату [7].

Протягом 2000 – 2008 рр. рівень фінансування інвестицій в основний капітал за рахунок місцевих бюджетів становив від 3,7% до 4,7% від загального обсягу інвестицій, у 2009 р. – 2,7% [7], знизившись на 1,5 в. п. проти показника попереднього року. Очевидно, вказане пов'язано зі стрімким

зменшенням спроможності місцевих бюджетів здійснювати видатки на фінансування витрат розвитку внаслідок звуження дохідної бази.

Дані про фінансування інноваційної діяльності підприємств за рахунок коштів місцевих бюджетів представлено у табл. 2.

Таблиця 2. Фінансування інноваційної діяльності за рахунок місцевих бюджетів, за роками

Джерело фінансування інновацій	2005	2006	2007	2008	2009
Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності, млн. грн.	5752	6160	10821	11994	7950
В тому числі за рахунок місцевих бюджетів, млн. грн.	14,9	14,0	7,3	15,8	7,4
Частка коштів місцевих бюджетів у загальному обсязі фінансування інноваційної діяльності, %	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1

Складено автором за даними Держкомстату [7].

Використання коштів місцевих бюджетів протягом останніх років на науку і освіту, незважаючи на зростання загального обсягу фінансування, характеризується зменшенням питомої ваги в загальній сумі видатків.

На основі аналізу виявлених тенденцій можна зробити висновок, що в останні роки збільшення доходної частини місцевих бюджетів забезпечувалося фактично через обмеження підтримки інвестиційної та інноваційної діяльності, але спостерігалася тенденція збільшення видатків місцевих бюджетів переважно на соціальні цілі (особливо яскраво це проявилось у 2007–2009 рр.). З метою пом'якшення негативних наслідків впливу економічної кризи на рівень соціальної забезпеченості населення органи регулювання вимушені вдаватися до виділення через бюджети різних рівнів додаткових фінансових ресурсів у формі різних субсидій, що опосередковано штучно підвищує досить незначний платоспроможний попит, відволікаючи при цьому кошти від вирішення проблем забезпечення інвестиційно-інноваційного процесу та ефективної структурної перебудови регіональних виробничих систем.

Вказані тенденції, за оцінкою автора, свідчать про відсутність обґрунтованих пріоритетів бюджетної політики щодо фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності. Однією з причин такого стану є незбалансованість та нереалістичність довгострокових бюджетних стратегій (як на рівні держави, так і на рівні регіонів), а також ефективного механізму середньострокового планування бюджетів різних рівнів.

Вочевидь, нині в Україні відсутні передумови для активізації використання ресурсів місцевих бюджетів як інструменту підтримки інвестиційної та інноваційної активності, в першу чергу, через обмеженість бюджетних доходів.

Отже, на сучасному етапі необхідно посилити інвестиційно-інноваційну складову місцевих бюджетів як у напрямі збільшення видатків, так і в напрямі удосконалення їх структури. Адже відновлення нормального інвестиційно-інноваційного процесу неможливе без оптимізації бюджетних па-

раметрів.

Сучасні завдання гармонізації бюджетного механізму на місцевому рівні вимагають створення передумов для довго- та середньострокового бюджетного планування (мінімум на три роки), необхідного для точного визначення обсягу бюджетних коштів, які повинні спрямовуватися на соціально-економічний розвиток регіонів, включаючи фінансування проривних інвестиційних та інноваційних проектів.

Необхідно створити ефективну систему стимулювання підтримки високих темпів зростання виробництва за рахунок коштів місцевих бюджетів, що, поряд з позитивними макроекономічними наслідками, дасть змогу збільшити податкові надходження до бюджету. Доцільно також створити науково-обґрунтовану методологічну базу формування на місцевому рівні бюджету розвитку, прогнозування доходів і видатків бюджетів усіх рівнів.

До заходів інвестиційної спрямованості місцевого бюджету можна віднести: у видатковій частині – збільшення обсягів витрат на розвиток економіки, науки, освіти; у доходній частині – зниження рівня оподаткування й застосування пільг щодо податків, які впливають на мобілізацію інвестиційних ресурсів [1].

Слід контролювати та в режимі реального часу проводити оцінювання характеру та обсягів видатків місцевих бюджетів у межах багаторічного бюджетного планування. Для цього бюджетна система має характеризуватися високим рівнем прозорості [3].

Як вважає автор, є потреба в запровадженні на місцевому рівні механізмів розробки методичних та інструктивних документів середньострокового бюджетного планування, в яких мають відобразитися директивні показники фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності. Це приведе до підвищення ефективності використання місцевого бюджету як інструменту регулювання інвестиційно-інноваційної активності на рівні відповідної території, а бізнесу дозволить чіткіше планувати свою діяльність. Бюджетне планування на місцевому рівні на багаторічний період може

розглядатися як особливий важіль реформування системи фінансового управління, спрямованого на підвищення ефективності, дієвості та прозорості державного та комунального секторів, що здійснюється шляхом реорганізації механізмів бюджетного менеджменту. Ефективне бюджетне планування є способом захисту від значних диспропорцій (у тому числі дефіцитності), що виникають через структурну розбалансованість економіки регіону, нераціональне визначення джерел надходжень бюджетних коштів і напрямів їх перерозподілу всередині бюджетної системи.

З часом значним резервом для розширення обсягів бюджетного фінансування проривних інвестиційних та інноваційних проектів у промисловому секторі має стати перебудова структури бюджетних видатків, одним з напрямів якої є перегляд політики субсидій, соціального забезпечення та заробітної плати.

Для підвищення довіри до середньострокових цілей бюджетної політики дуже важливим є реформування та підвищення відповідальності місцевих органів влади, стимулювання уваги на функціонуванні розпорядників бюджетних коштів і результатах їх діяльності.

Узагальнюючи низку наукових джерел [2, 4, 6], слід дійти висновку, що потрібно активніше впроваджувати елементи програмно-цільового планування та виконання місцевих бюджетів, у тому числі із застосуванням сучасного економетричного інструментарію. Зокрема, доцільне визначення обсягу і структури бюджетних видатків, що спрямовуються на реалізацію інвестиційних програм, із обов'язковим розрахунком показників ефективності, раціональності, результативності та ін.

Одним із інструментів залучення додаткових коштів до дохідної частини місцевих бюджетів та спрямування цих коштів на фінансування капіталомістких інвестиційних та інноваційних проектів можуть стати місцеві позики (запозичення). Бюджетний кодекс України передбачає запозичення лише органами місцевого самоврядування обласного рівня, а також на рівні великих міст [5]. Нині цей інструмент використову-

ється досить обмежено, оскільки вимагає виконання низки адміністративних процедур з боку центральної влади (зокрема, надання дозволу Міністерства фінансів). Фактично з початку системної фінансово-економічної кризи місцеві запозичення в Україні не здійснюються. Натомість актуальним завданням має стати пошук ефективних засобів використання інструменту місцевих запозичень як додаткового джерела бюджетних доходів, що у подальшому спрямовуватимуться на фінансування інвестиційної діяльності. Відповідне фінансування у разі використання інструменту місцевого запозичення може здійснюватися на засадах державно-приватного партнерства, що на практиці дасть змогу скоротити видатки місцевого бюджету та підвищити привабливість відповідного інвестиційного проекту. У цьому питанні слід опрацювати досвід розвинених країн, а також врахувати рекомендації та методики ЄС.

Вказаний механізм має створити економічну зацікавленість місцевих еліт у високих результатах інвестування за рахунок публічних фінансів місцевого рівня, а також генерувати стійкі економічні ефекти, які здатні забезпечити збільшення бюджетних доходів у майбутньому.

Висновки. Отже, необхідно запровадити на місцевому рівні механізми розробки методичних та інструктивних документів середньострокового бюджетного планування, в яких мають відображатися директивні показники фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності; активніше впроваджувати елементи програмно-цільового планування та виконання місцевих бюджетів, у тому числі із застосуванням сучасного економетричного інструментарію. Доцільна подальша оптимізація механізму міжбюджетних трансфертів з урахуванням необхідності фінансування за рахунок місцевих бюджетів окремих інвестиційних витрат неринкового характеру.

У подальшому мають бути розроблені методики економетричного прогнозування ефективності видатків місцевих бюджетів, використаних на фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності.

Література

1. *Беляєв В.В.* Основні теоретичні положення формування місцевих бюджетів та їх практична реалізація в умовах трансформаційної економіки // Науковий вісник Національної академії державної податкової служби. – 2005. – № 1. – С. 74–81.
2. *Бондарук Т.Г.* Місцеве самоврядування та його фінансове забезпечення в Україні: Монографія. – К.: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2009. – 608 с.
3. *Буряченко А.Є., Палій М.П.* Удосконалення фінансового механізму місцевих бюджетів // Фінанси України. – 2003. – № 8. – С. 13–18.
4. Бюджетний Кодекс України. – www.rada.gov.ua.
5. *Запатріна І.В.* Бюджетний механізм економічного зростання: Монографія. – К.: Ін-т соц.-екоп. стратегій, 2007. – 528 с.
6. *Захарін С.В.* Інвестиційне забезпечення інноваційно-технологічного розвитку економіки: Монографія. – К.: КНУТД, 2011. – 344 с.
7. Статистичний щорічник України за 2009 рік. – К.: Держкомстат, 2010. – 620 с.
8. *Сунцова О.О.* Місцеві фінанси. Навч. посіб. – К: Центр навчальної літератури, 2010. – 488 с.

М.В. Ливдар

ПРОБЛЕМЫ ФИНАНСИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ И ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЗА СЧЕТ СРЕДСТВ МЕСТНЫХ БЮДЖЕТОВ

Проанализированы тенденции финансирования инвестиционной и инновационной деятельности за счет средств местного бюджета. Определены основные особенности использования средств местного бюджета для поддержки инвестиционно-инновационного процесса на региональном уровне. Внесены предложения по усовершенствованию использования местного бюджета в качестве источника финансирования инвестиционной и инновационной деятельности.

КОРОТКО

КОРОТКО КОРОТКО КО

Общее количество программистов, работающих в США,

за последние 15 лет возросло примерно на 180 тыс. чел. и в настоящее время превысило 790 тыс. За тот же период количество системных аналитиков и специалистов-компьютерщиков широкого профиля увеличилось с 230 тыс. до 1,8 млн. чел.

Конгресс США установил новые ежегодные квоты для приема высококвалифицированных специалистов – эмигрантов на 2012–2013 гг. Под давлением корпораций ежегодная квота на эти годы составит 130 тыс. чел. Это почти в два с половиной раза выше уровня середины 1990-х годов.